

A NEMZETI ALAPTANTERV ÉS A PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

VASS VILMOS

a Pannon Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
Tanárképző Központjának vezetője, egyetemi docense
vassv@almos.vein.hu

Az első Nemzeti alaptanterv (Nat) elkészítése (1995) és bevezetése (1998 óta), majd az azt követő két felülvizsgálat (2003, 2007) után számos előadás, tanulmány, elemzés foglalkozott a Nat és a pedagógusképzés (óvó-, tanító- és tanárképzés) összefüggéseivel. Megszülettek és a pedagógusképzés gyakorlatában megjelentek azok a modellek és programok, amelyek figyelembe vették a Nemzeti alaptanterv alapelveit, célkitűzéseit, tágabb értelemben a közoktatás tartalmi reformjának változásait. Az utóbbi bő tíz év tapasztalatai lehetővé teszik, hogy tanulmányom első részében – a teljesség igénye nélkül – elemezzem a Nemzeti alaptanterv fejlődéstörténetét és az ezzel párhuzamosan zajló pedagógusképzési folyamatokat. A tanulmány második része a Nat-2007 és a pedagógusképzés összefüggéseire, a közeljövő legfontosabb feladataira, területeire fókuszál.

A Nat-evolúció¹

A Nat-evolúció történetéről számos kitűnő elemzés született.² A szerzők egyetértettek abban, hogy a Nemzeti alaptanterv a hazai tantervi-tartalmi szabályozás jelentős, meghatározó dokumentuma. *Ballér Endre* elsősorban a nevelés értékrendszerét és tartalmát nagymértékben befolyásoló gazdasági és társadalmi változások, a hazai oktatási rendszer átalakulása, az iskolai műveltség és tudás tartalmára, közvetítésére vonatkozó igények és az elért eredmények közötti ellentmondások szempontjai szerint elemezte az 1995-ös Nemzeti alaptantervet. *Báthory Zoltán* a kilencvenes évek „reform-hullámvasújtjára” kalauzolta el az olvasót és követte nyomon a tantervi-tartalmi szabályozás változásait. *Szebenyi Péter* a Nat-1995 számos korábbi változatainak, munkaanyagainak segítségével a tantervkészítés hazai buktatóit mutatta be. Az elemzések egyik „közös többszöröse” azonban a Nemzeti alaptanterv és a pedagógusképzés összefüggése volt. Minden szakember egyetértett abban,

¹ A kifejezést Báthory Zoltán használta először a Nat Implementációs Bizottság 2008. februári ülésén.

² A teljesség igénye nélkül: Ballér Endre (2003): *A tanterv*. In: Falus Iván (Szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 191–218., Báthory Zoltán (2001): *Maratoni reform. A magyar közoktatás reformjának története, 1972–2000*. ÖNKONET Kiadó, Budapest, Szebenyi Péter (1994): *Tantervkészítés egykor és most*. *Educatio*, 1994 3. sz. 345–354.

hogy az alaptanterv bevezetése, megvalósítása hat a pedagógusképzés és -továbbképzés tartalmára (tantervelméleti és -fejlesztési kurzusok). Ahogy *Ballér Endre* 1994 áprilisában a kazincbarcikai országos tanácskozáson megtartott előadásában fogalmazott: „Az országos, regionális és helyi szinten egyaránt, mind a pedagógusképzés, mind a szervezett önképzés és továbbképzés keretei között egyre nagyobb fontosságot tulajdonítanak a pedagógusok tantervkészítő-fejlesztő hozzáértésének, felkészültségének a megalapozására, növelésére.” (*Ballér*, 2004, 161. o.) A továbbképzések tartalmi struktúrájának átalakítása fontos szempont volt a Nat-1995 implementációjában. *Pőcze Gábor* 1995-ben megjelent tanulmányában (*Pőcze*, 1995) célcsoportok szerint megadja a továbbképzések javasolt programját. A „tantervkészítő-fejlesztő hozzáértés növelése” ebben az időben jelent meg a pedagógusképzésben is. Legelőször talán a tanítóképzésben. Ezen a területen – a Nemzeti alaptanterv munkálataival párhuzamosan – 1994-ben (158/1994/XI:7/ sz.) kormányrendelet jelent meg az új, négyéves képzési követelményekről. A követelményrendszer erőteljesen interdiszciplináris volt, azaz műveltségi területekben strukturálta az ismereteket és a képességeket. Említést érdemel, hogy a képzési követelményeket hatásvizsgálatok alapján készítették el, ami kétség kívül „úttörő” vállalkozás volt a hazai felsőoktatásban. Ez egyszerre jelentette a tanítóképzés tartalmi és képzési megújulását (*Bollókné és Hunyady*, 2003; *Hunyady*, 2000).

Az 1995-ben elkészült Nemzeti alaptantervet a kormányrendelet formájában 1998. szeptember 1-jével az 1. és a 7. évfolyamon vezették be [130/1995. (X. 26.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról]. Az 1995-ben, hosszas egyeztetések és viták után elkészített Nemzeti alaptanterv számos új elemet tartalmazott, amely nemcsak a közoktatás számára jelentett komoly kihívást, hanem a pedagógusképzésre is hatással volt. Mindenekelőtt érdemes kiemelni azt a tényt, hogy a korábbi központi szabályozást egy kétpólusú rendszer váltotta fel, amely *felértékelte a pedagógusok tantervfejlesztési kompetenciáit*. A decentralizált irányítás azt is jelentette, hogy az iskolai pedagógiai programok elkészítése korábban sosem tapasztalt döntési lehetőséget jelentett az intézmények számára. Dönthettek az iskola profiljáról, stratégiájáról, a legfontosabb értékekről, a tantárgyakról, a tantárgyak integrálásáról és az óraszámokról, a helyi programokról. A Nat-1995 – először a hazai tantervtörténetben – a tananyagot, a követelményeket, a fejlesztendő képességeket közös követelményekben (keresztantervek) és műveltségi területekben jelenítette meg. A hét közös követelmény, a tíz műveltségi terület és a 23 részműveltségi terület számos tantárgyfelosztási kombinációt eredményezett. Ráadásul a Nat-1995 a műveltségterületi elrendeződés mellett az időkereteket százalékos arányokban és nem kötelező óraszámokban ajánlotta az iskolák számára. Ez olyan módszertani, tananyag-elrendezési és iskolaszervezési, -fejlesztési folyamatokat indított el a közoktatás egészében, amely a pedagógusképzés tartalmára is hatással volt. A Nat-1995 alapelveiben, értékrendszerében és műveltségképében (lásd a korábban említett közös követelményeket és műveltségterületi elrendeződést) az interdiszciplináris

tudást, az integratív szemléletet erősítette. Ez mind a közoktatás, mind a pedagógusképzés számára komoly kihívást jelentett. Ugyanakkor nem elhanyagolható az a tény sem, hogy a Nemzeti alaptanterv bevezetése és a pedagógusképzés megújulása *egymással párhuzamosan* történt. Egymást erősítő és egymásra ható folyamatok zajlottak le. Ekkor jelent meg a pedagógusképzés reformjában jelentős szerepet játszó rendelet, az ún. „111-es” (111/1997-es kormányrendelet). A koncepiálási-modellezési folyamatok elindultak. A pedagógusképzés stratégiai kérdéseiről bizottságok, szakmai műhelyek élénk vitákat folytattak.³ Érdemes leszögezni, hogy a Nat-1995 implementációja után mind a műveltségpedagógiai, interdiszciplináris, mind a képességeket hatékonyabban fejlesztő módszertant és tanulásszervezést előtérbe helyező képzések tekintetében pusztán sporadikus törekvések mutathatók ki.⁴ A kívánatos pedagógiai változások csak a deklarált tantervek (alaptanterv, helyi tantervek) szintjén jelentek meg. A pedagógusképzésben hasonló volt a helyzet. A jogi-szabályozó környezet megváltozása és a stratégiai elvek rendszerezése után a közoktatási és a pedagógusképzési gyakorlat támogatása következett.

Az oktatási miniszter 2002 decemberében a Közoktatási törvény 93.§ (1) alapján elrendelte a Nat-1995 fölülvizsgálatát. Ennek értelmében értékelt a Nemzeti alaptanterv bevezetésével és alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatokat, s kezdeményezte a tanterv módosítását. Szakmai szempontból fontos célkitűzés volt a Nat-1995 pozitív vonásainak megerősítése, s az ellentmondások feloldása. A megújult dokumentum megőrizte alaptantervi, stratégiai jellegét, ugyanakkor lényegesen megerősödött a tanterv fejlesztő funkciója. A 243/2003. (XII. 17.) Kormányrendelet rendelkezett a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, meghatározta a tartalmi szabályozás rendszerét is. A Nat-2003 bevezetése felmenő rendszerben, 2004. szeptember 1-jével az általános iskolák első évfolyamán vette kezdetét. A tantervi-pedagógiai fejlesztés folyamatban történő végiggondolása, valamint a tanulói tevékenykedtetés, a *learning by doing* elv erősítése alapvető célkitűzése volt a felülvizsgálatnak. A Nat-1995 általános fejlesztési feladatainak markánsabbá tétele és a részletes követelményrendszer átstrukturálása azt is eredményezte, hogy az alaptanterv elsősorban a fejlesztendő kompetenciákra fókuszált. Kiemelte a „kommunikációs, a narratív, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, az életvezetési, az együttműködési, a problémamegoldó, a kritikai, valamint a komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeket, kulcskompetenciákat.” Ez a kompetencia-lista meghatározó volt egyrészt a Nemzeti alaptanterv kiemelt és műveltségterületi fejlesztési feladatainak felülvizsgálata terén, másrészt hatással volt a pedagógus-kompetenciák kidolgozására is.

³ Lásd Báthory Zoltán, Loránd Ferenc, Hunyady György és Zsolnai József tanulmányait. *Pedagógusképzés* 2003, 1–2. Később a tanulmányok főbb gondolatait részletesen elemzem.

⁴ Lásd az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének képzési programját a 2001/2002. tanévben. Publikálta: Golnhofer Erzsébet: Törekvés a tanárképzés megújítására. *Pedagógusképzés*, 2003, 1–2.sz. 101–107.

A Nat-2003 az integratív és a tantárgyközi szemlélet (kiemelt fejlesztési feladatok, 10 műveltségterület) megtartására és a képességek hatékonyabb fejlesztésére helyezte a hangsúlyt. A Nat-2003 felvállalta a Nat-1995 szellemi örökségét és a tíz műveltségi területet (mint a NAT alapszerkezetét), ám attól néhány szakmai kérdésben mégis eltért. A fontosabb különbségek a következők:

- a) A Nat-2003-ból kimaradtak a műveltségterületi „részletes követelmények”.
- b) A tervezetben a korábbinál nagyobb hangsúlyt kaptak a „kiemelt fejlesztési feladatok” és a „kulcskompetenciák”.
- c) A tervezet átfogta a közoktatás teljes vertikumát az elsőtől a tizenkettedik évfolyamig.
- d) Megváltozott az egyes műveltségi területek belső logikájának kifejtése.
- e) A Nat-2003 végén egy definíciós lista segítette a közös megértést és kommunikációt.

Ugyanakkor az iskolai pedagógiai programok „életre keltése” fontos feladat volt. A nagymértékű tantervi adaptációs gyakorlaton is változtatni kellett. A tantervi minták mellett (a tantervi-tartalmi szabályozás középső szintjén) megjelentek az oktatási programok, programcsomagok, pedagógiai rendszerek. A Nat-2003 – a tartalmi szabályozással összefüggő – definíciója szerint „a tanítás-tanulás megtervezését-megtervezését segítő, választható dokumentumok, szakmai eszközök rendszeréről” van szó. A rendszer kerettantervi, pedagógiai koncepció, modulleírás, eszközi elem, értékelési eszköz, továbbképzési program, támogatás komponenseket egyaránt tartalmaz. Nem pusztán tantervi, hanem pedagógiai (tanulásszervezési, módszertani és tananyag-strukturálási) támogatást is biztosít az iskolák számára. Az új alaptanterv mindemellett az osztálytermi folyamatok és a személyre szabott fejlesztés hatékonyabb támogatását is célul tűzte ki.

Mi a helyzet a pedagógusképzés területén? A Nat-2003 folyamataival párhuzamosan a hazai pedagógusképzés átalakulása is folytatódott. A bolognai folyamatnak köszönhetően, az akkreditációs előírások révén strukturális változások indultak el, a képzések szerkezete megváltozott. Elkezdődtek azok a munkálatok is, amelyek egy egységes pedagógus kompetencia-lista megalkotását célozták meg. Hasonlóan a Nat-1995 folyamataihoz, ebben az esetben is – 2005-ben – az óvó- és tanító szakot akkreditálták először. A képzési és kimeneti követelményekben, illetve a konzorcium keretében kidolgozott indítási dokumentumokban a Nat-2003 szellemiségének és a kezdőszakasz meghosszabbodásának megfelelően már kompetenciákat találunk. Tovább erősödött a képzés integratív jellege, műveltségterületi alapozottsága. Előtérbe került az alapképességek fejlesztésének pedagógiája.

Az első eredmények a Nat-1995 2003. évi felülvizsgálata idején már megmutatkoztak. Számos ponton felbukkantak és rendszerszerűen megfogalmazódtak a „változó közoktatás igényei” és a pedagógusképzésre gyakorolt hatások. Az összefüggések könnyebb átlátása érdekében *Hunyady György* a változásokat öt csoportba osztotta. A (1) demográfiai változások és a kötelező iskolázás kiterjesztése, (2) tár-

sadalmi-gazdasági változások, (3) az életfeltételek átalakulása különös tekintettel az informatika és az emberi-családi kapcsolatok területeire, (4) az oktatás tartalmi szabályozása, (5) az iskolarendszer átalakulása. Az oktatás tartalmi szabályozásával kapcsolatban megemlíti, hogy a Nat-2003 „távol tartja magát az iskolai tananyag tartalmi részleteitől, csak a kifejlesztendő kompetenciák alakítására ügyelve átfogó, „műveltségterületekre” helyezi a hangsúlyt, s (a tantervírók és iskolai programkészítők számára) a diszciplínákhoz kötődő hagyományos tantárgyak integrációját sugallja.” (Hunyady, 2003, 80. o.) Ez az interdiszciplináris szemlélet markánsan megjelenik Báthory Zoltán és Zsolnai József pedagógusképzési modelljeiben. Báthory javaslatot tesz interdiszciplináris korszakokra. Például a magyar nyelv mellett drámapedagógia, médiapedagógia és kommunikáció szakokra. Zsolnai József felteszi a kulcskérdést: „meddig képezünk fizika, kémia, biológia, földrajz, testnevelés szakos tanárokat, és mikor kerül sor anyanyelv- és irodalompedagógusok, ember- és társadalompedagógusok, embertan- és természetpedagógusok, embertan- és környezetpedagógusok, matematikapedagógusok, informatikapedagógusok, életvitel- és technikapedagógusok, testnevelés- és sportpedagógusok stb. képzésére” (Zsolnai, 2003, 92. o.). Ladányi Andor szerint a „NAT tíz műveltségi területe közül a magyar nyelv és irodalom, az élő idegen nyelv, a matematika, az informatika, a testnevelés és sport esetében megfelelő tanári szakok vannak. Szükséges azonban ezek curriculumának a módosítása a NAT követelményeinek figyelembevételével, valamint kiegészítése valamely új műveltségi terület körébe tartozó részterület ismeretanyagával” (Ladányi, 2003. 49. o.). A többi öt műveltségi terület esetében már differenciáltabb megoldásokat javasol.

Összegezve a Nemzeti alaptanterv fejlődéstörténetének (1995–2003) és az ezzel párhuzamosan zajló pedagógusképzési folyamatoknak az elemzését, érdemes a Nat-1995 és a Nat-2003, valamint a pedagógusképzés hasonlóságaira és eltéréseire fókuszálni (lásd *I. táblázat*). A két alaptanterv hasonlóságai elsősorban az integratív személetben (közös követelmények, majd kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek) ragadhatók meg. Ugyanakkor jelentős eltérés mutatkozik abban, hogy a Nat-1995 előtérbe helyezte a részletes követelményeket (tananyag, fejlesztési követelmények, minimális teljesítmény), a Nat-2003 már a kulcskompetenciákra épített. A fejlesztés folyamatának hosszában is mutatkozik eltérés a két alaptanterv között. Az előbbi 10, míg az utóbbi 12 évre szabályoz. Kétségtől összefüggésben van ez a tankötelezettség 16 évről 18 évre történő meghosszabbításában. Am tantervelméleti szempontból ennél többről van szó. A Nat-2003 már közelít a curriculum műfajához (folyamatterv, tevékenységterv, program). A fejlesztési folyamatban történő gondolkodásra helyezi a hangsúlyt. A pedagógusképzésben az 1990-es évek végén előtérbe került a tantervelméleti és -fejlesztési tudás növelésének igénye. Ez együtt járt a pedagógusjelöltek tantervfejlesztési kompetenciáinak az erősítésével. Ugyanakkor 2003-ig a pedagógusképzésben elindult egyrészt egy interdiszciplináris, strukturális átalakulás, másrészt több-kevesebb sikerrel megvalósult

egy másfajta módszertani kultúrát erősítő képzés. Előtérbe kerültek a megváltozott pedagógusszerepek és pedagógiai nézetek kutatásai.

1. táblázat: A Nemzeti alaptanterv fejlődéstörténete (1995–2003) és a pedagógusképzési folyamatok

	<i>Nat-1995</i>	<i>Nat-2003</i>
Hasonlóságok	Integratív szemlélet (közös követelmények majd kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)	
Eltérések	Részletes követelmények (tananyag, fejlesztési követelmények, minimális teljesítmény) 10 évre szabályoz Kismértékben curriculum (folyamatterv, tevékenységterv, program)	Kulcskompetenciák listája 12 évre szabályoz Nagymértékben curriculum (folyamatterv, tevékenységterv, program)
Pedagógusképzési fókuszok	Tantervelméleti és -fejlesztési tudás Tantervfejlesztési kompetenciák erősítése	Interdiszciplináris szakok Módszertani kultúra
	Pedagógusszerepek, pedagógiai nézetek	

A Nat-2007 és a pedagógusképzés összefüggései

A Nat-2003 felülvizsgálatát a Köznevelési törvény változásai mellett egyfelől a PISA-vizsgálatok tudáskonceptiója és kompetencia-alapú követelményrendszere, másfelől az Európai Unió kulcskompetencia keretrendszere határozta meg.⁵ Az Európai Unió politikájában szabályozási és fejlesztési prioritás lett egy olyan szisztéma megalkotása, amely a *gazdaság* világában és a modern *társadalomban* történő boldoguláshoz, a tudás megszerzéséhez és megújításához, az *élethosszig tartó tanulás* paradigmájához, a műveltség igényének kialakulásához, valamint a személyes önmegvalósításhoz szükséges kompetenciákat tartalmazza. A Nat-2007-ben kilenc kulcskompetencia jelenik meg:

1. Anyanyelvi kommunikáció
2. Idegen nyelvi kommunikáció

⁵ A Nemzeti alaptantervben megjelenő kulcskompetenciák alapját a RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC) c. dokumentum képezi.

3. Matematikai kompetencia
4. Természettudományos kompetencia
5. Digitális kompetencia
6. A hatékony és önálló tanulás kompetenciája
7. Szociális és állampolgári kompetencia
8. Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia
9. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A kulcskompetenciák strukturálódtak (definíció, ismeretek, képességek, attitűdök), az iskolai műveltség és tudás tartalmának irányadó kánonja a kulcskompetenciák rendszere lett. Fontossá vált a kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra, ezen belül az egyéni tanulás képességének folyamatos megújítására való felkészítés. A kiemelt fejlesztési feladatok bővültek (aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés; gazdasági nevelés). A tíz műveltségi terület bevezetője változott, fejlesztési feladatai csak kis mértékben módosultak. Erősödött a Nemzeti alaptanterv integratív szemlélete. Ez a Nat-evolúció egyik fő jellemzője. Ugyanakkor a tanítás módszertanáról alapvetően a tanulás tervezésére, fejlesztésére és értékelésére helyeződött a hangsúly. Mit jelent ez a pedagógusképzést tekintve? Az alapképzési és mesterképzési szakok, ezen belül a tanári szakképzettségek Képzési és Kimeneti Követelményei (KKK) létrejöttek.⁶ Falus Iván szerint „a pedagógusképzés és -továbbképzés területén elengedhetetlen feladatnak látszik a kognitív alapokon nyugvó kompetencia/sztenderd rendszerek meghatározása, s ezek szaktárgyi adaptációja; a sztenderdek alapján a tantárgyak összerendeződése, az elérésükhöz szükséges feladatok rendszerének meghatározása, az értékelésükre alkalmas portfóliók elkészítése; a bevezető szakasz feltételeinek megteremtése, a fejlesztési profóliók kidolgozása.” (Falus, 2006, 146. o.). A tanári kompetenciák tartalma leírásra került (tudás, képesség, attitűdök/nézetek), a sztenderdizálási folyamatok beértek, a tanári szakok követelményrendszerébe beépültek.⁷

Annak érdekében, hogy a közeljövő legfontosabb feladatait, területeit felvázolhassam, érdemes a Nat-2007 és a pedagógusképzés összefüggéseit röviden összegezni (lásd 2. táblázat). A Nat-2007 és a pedagógusképzés kimeneti követelményei esetében jól megragadható a *kompetencia-alapú* fejlesztésre törekvés. Ez nem pusztán a kompetenciák felsorolása, hanem azok strukturálása. A struktúrák lehetővé teszik azt, hogy mind a Nat-2007 kulcskompetenciái, mind a tanári kompetenciák (tantervfejlesztési kompetenciák) a fejlesztés gyakorlatában is hatékonyabban jelenjenek meg. A fejlesztési folyamatban történő gondolkodás (tervezés, fejlesztés, értékelés) jól kimutatható mind a Nat-2007, mind a pedagógusképzés esetében. A Nat-2007 a hatékony és önálló kulcskompetencia fejlesztésében látja az alaptan-

⁶ Oktatási Közlöny 2007. október 24.

⁷ Ezen a területen jelentős Falus Iván munkássága. (Lásd: Falus, 2006, 2007)

tervi implementáció (bevezetés, elterjesztés, harmonizáció, begyökereztetés) egyik fontos feladatát.

A Nemzeti alaptanterv implementációjának azt a több évig tartó szisztematikus folyamatot nevezzük, amelyben a Nat-2007 legfontosabb célkitűzései, az alaptanterv egész szemlélete az iskolai gyakorlatban megvalósul. Az implementáció funkciója egyfelől a tartalmi szabályozási rendszer egyes elemeinek (kerettantervek, oktatási programok, állami vizsgakövetelmények, mérési-értékelési feladatok, tankönyvek, taneszközök, iskolai pedagógiai programok) integrálása, harmonizációja a közös műveltségi alapok, tudáskonceptió és tanulásfelfogás mentén, másfelől a Nemzeti alaptanterv megvalósulásának, bevezetésének segítése, támogatása.⁸ A pedagógusképzés sztenderdjei között is nagy hangsúlyt kap az önszabályozó tanulás, a képzésben résztvevők tanulási kompetenciáinak diagnosztizálása, a fejlődés nyomon követése. A Nat-2007 integratív szemlélete markánsan megjelent a műveltségterületi szakterületek esetében (v. ö. Ember és társadalom).

2. táblázat: A Nat-2007 és a pedagógusképzés összefüggései

	<i>Nat-2007</i>	<i>Pedagógusképzés</i>
<i>Kompetencia-alapúság</i>	kulcskompetenciák	tanári kompetenciák, sztenderdek, KKK-k
<i>Kompetenciastruktúrák</i>	ismeretek, képességek, attitűdök	tudás, képesség, attitűd/nézetek
<i>Fejlesztési folyamat</i>	tervezés, fejlesztés, értékelés	
<i>Tanulás</i>	hatékony és önálló tanulás	önszabályozó tanulás, diagnosztizálás, a fejlődés nyomon követése
<i>Integratív szemlélet</i>	kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek	műveltségterületi szakterületek

A Nat-evolúció és a pedagógusképzés fenti folyamatainak bemutatása, az összefüggések elemzése után lehetővé válik a közeljövő feladatainak és területeinek a felsorolása.

1. A képzők, a mentorok és a pedagógusjelöltek közötti hatékonyabb, tudatosabb együttműködés segíti azt, hogy a közoktatás tartalmi reformja és a pedagógusképzés gyakorlata között erőteljes legyen a koherencia.

⁸ *A Nemzeti alaptanterv implementációja*. Összeállította: Vass Vilmos. Az anyag összeállításában közreműködött: Báthory Zoltán, Brassói Sándor, Halász Gábor, Mihály Ottó, Perjés István, Vágó Irén. Budapest, 2008. március (az Oktatási és Kulturális Minisztérium kérésére készített munkaanyag)

2. A tantervfejlesztési kompetenciák között kiemelt figyelmet kell kapnia az interdiszciplináris pedagógiára vonatkozó ismereteknek és a hozzá kapcsolódó képességeknek. Nevezetesen a pedagógusképzésben markánsan jelenjenek meg azok a tantárgyközi tantervi tervező, fejlesztő, értékelő technikák és eszközök, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a Nemzeti alaptanterv integratív szemlélete a közoktatás gyakorlatában is erőteljesebben érvényesüljön.
3. A hatékony és önálló tanulás kulcskompetencia fejlesztése mind a közoktatásban, mind a pedagógusképzésben kiemelt feladat. A kulcskompetenciák és a tanári kompetenciák fejlesztése ennek érdekében történik. A pedagógusképzésben kiemelt figyelmet kell kapnia – a tanuláselméletek és modellek megismertetése mellett – a hatékony és önálló tanulás kulcskompetencia tervezését, fejlesztését és értékelését támogató technikák és eszközök használatának. Ugyanakkor elengedhetetlen a képzésben résztvevők tanulási kompetenciáinak a diagnosztizálása, az önszabályozó tanulás segítése, a fejlődésük nyomon követése (tanulási naplók, portfóliók, fejlesztő értékelő lapok).

Összegezve megállapítható, hogy a hazai tantervi változásokban folyamatosság, egyfajta „evolúciós tendencia” mutatható ki. A tantervi-tartalmi reform és a pedagógusképzés átalakulása egymással párhuzamos, egymást erősítő folyamat. A tantervi és képzési innovációk hazánkban alulról-felfelé indultak el. Az iskolák önállósodása, kísérletező kedve megerősítést kapott, melyet a Nat-1995 bevezetése is támogatott. Vertikális szempontból a tartalmi szabályozás kétpólusú (központi, helyi), háromszintű (alaptanterv, kerettanterv/oktatási programcsomag, helyi tanterv) rendszerré alakult. Horizontális szempontból a tananyag- és követelményközpontú tanterv egyre inkább *tevékenységközpontú, kompetencia-alapú folyamatterv* lett. A kulcskompetenciák és a tanári kompetenciák strukturálódtak, a kiemelt fejlesztési feladatok bővültek. A Nemzeti alaptanterv integratív szemlélete erősödött, az interdiszciplináris tendenciák a pedagógusképzésben is megjelentek. A tanítás módszertanáról alapvetően a tanulás tervezésére, fejlesztésére és értékelésére helyeződött a hangsúly. Ez a pedagógusképzés gyakorlatára is hatott és a közeljövő feladatait is befolyásolja.

Irodalom

- Ballér Endre (2003): A tanterv. In: Falus Iván (Szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 191–218.
- Ballér Endre (2004): A tantervelmélet útjain. *Válogatás négy évtized pedagógiai írásaiból*. AULA Kiadó, Budapest.
- Báthory Zoltán (2000): *Tanulók, iskolák – különbségek. Egy differenciált tanításelmélet vázlat*. OKKER Oktatási Kiadó, Budapest.

- Báthory Zoltán (2001): *Maratoni reform. A magyar közoktatás reformjának története, 1972–2000*. ÖNKONET Kiadó, Budapest.
- Báthory Zoltán (2003): Válságban a pedagógusképzés – a közoktatás felől nézve. *Pedagógusképzés* 1–2. sz. 63–71.
- Bollókné Panyik Ilona – Hunyady Györgyné (2003): A tanítóképzés az integrált felsőoktatásban. *Új Pedagógiai Szemle*, 6–7. sz. 4–17.
- Falus Iván (2005): Képesítési követelmények – kompetenciák – sztenderdek. *Pedagógusképzés*, 1. sz. 5–16.
- Falus Iván (2006): *A tanári tevékenység és a pedagógusképzés új útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Falus Iván (szerk., 2007): *A tanárrá válás folyamata*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Hunyady György (2003): A hazai tanárképzés stratégiai problémái. *Pedagógusképzés*, 1–2. sz. 77–89.
- Hunyady Györgyné (2000): A négyéves „tanító” szak programja: Bevezetés és kommentár. In: Kovátsné Németh Mária (szerk.): *Óvó- és tanítóképzés az ezredfordulón*. Tanító- és Óvóképző Főiskolák, Főiskolai Karok Kollégiuma; Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete, Kaposvár, 89–101.
- Ladányi Andor (2003): A NAT és a tanárképzés. *Új Pedagógiai Szemle*, 1. sz. 47–53.
- Loránd Ferenc (2003): A közoktatás távlati igényei a pedagógusképzéssel szemben. *Pedagógusképzés*, 1–2. sz. 71–77.
- Nemzeti alaptanterv (1995): Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest.
- Nemzeti alaptanterv (2003): Oktatási Minisztérium, Budapest.
- Nemzeti alaptanterv (2007): Oktatási és Kulturális Minisztérium, Budapest.
- Pöcze Gábor (1995): A NAT és a gyakorlat – A Nemzeti alaptanterv implementációja. *Új Pedagógiai Szemle*, 4. sz. 12–36.
- Szebenyi Péter (1994): Tantervkészítés egykor és most. *Educatio*, 3. sz. 345–354.
- Vass Vilmos (2003): A Nemzeti alaptanterv felülvizsgálata. *Új Pedagógiai Szemle*, 6. sz. 40–44.
- Vass Vilmos (szerk.) (2008): *A Nemzeti alaptanterv implementációja*. Kézirat.
- Zsolnai József (2003): Az egységes pedagógusképzés koncepciója és kivitelezésének lehetőségei a Veszprémi Egyetemen. *Pedagógusképzés*, 1–2. sz. 89–101.